

Yeni təlim metod və texnologiyalarından istifadə keyfiyyəti artırıran vasitə kimi

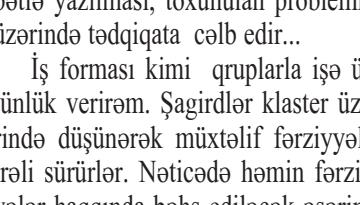
Hüseyin ŞAHBƏNDƏYEV,
Avropa Azərbaycan Məktəbinin
Azərbaycan dili və ədəbiyyat
kafedrasının rəhbəri, əməkdar müəllim

İKT-dən istifadə zamanın tələbidir. Hazırkı ölkə məktəblərinin əksəriyyətində İKT üzrə bacarıqlara yiyələnmiş müəllimlər tədris prosesində bu bacarıqlardan səmərəli istifadə edirlər. Bunu 2010-cu ildən başlayaraq Təhsil Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən "Elektron təhsil" respublika müraciətinə göndərilən tədris resursları da sübut edir. Həmin resursların hazırlanmasında müəllimlərlə yanaşı məktəblilər də iştirak edir və onların hazırladıqları qiymətli elektron vasitələr təlim prosesində öz faydasını verməkdədir. Bu gün fasılısız internet imkanları və kompüter texnologiyaları sayesində asanlıqla əldə oluna bilən zəngin resurslar müəllimlərimizin ixtiyarındadır. Bu zənginliklərdən yerliyəndə istifadə edilməsi təlim-tərbiyənin keyfiyyətinin yüksəlməsinə əsaslı təsir göstərir.

İKT-dən istifadə müəllimdən xüsusi səriştə və bacarıq tələb edir. Təlim prosesində elektron resursla işləyərkən müəllim əvvəlcədən onunla tanış olmalı və bu zaman onun qarşısında üç sual dayamalıdır: mövcud resursdan dərsin hansı mərhələsində istifadə etmeli, bu təqdimati şagirdlərə hansı yolla çatdırılmalıdır və həmin resursun əhəmiyyəti nədədir? Təcrübə göstərki, düzgün düşünülmüş İKT təqdimati şagirdlərin təlim marağını gücləndirir və tədqiqatçılıq qabiliyyətini yaxşılaşdırır. Bir çox məktəblərdə artıq şagirdlərin tədris prosesində fərdi istifadəsi üçün kompüter kabinetləri, hətta hər bir şagird üçün ayrıca kompüterlər mövcuddur. Bu imkanlar müəllimlərin məsuliyyətini iki tərəfdən artırır: bir tərəfdən müəllim tədricən İKT bacarıqlarına müükəmməl yiyələnir, ikinci tərəfdən isə şagirdlərə bilavasitə tələb olunan informasiyanın əldə olunmasında zəruri istiqamət verir.

İKT-dən istifadə bacarıqlarına yiyələnmə tədrici bir prosesdir. Təbii ki, birey-birey peşəkar bir səviyyədən səhəbə gedə bilməz. Ancaq müasir IT avadanlıqları, necə deyərlər, "ağlılı" və "istiqanlı" cihazlardır. Onlar insanla asanlıqla dil tapır. Məgər bu gün hamımızın rahathlıqla istifadə etdiyimiz mobil şəbəkələr həmin qurğular sırasına aid deyil? Burada şablonçuluqdan daha çox yaradıcılıq, müəllim səbri və tərbiyəçi inadı tələb olunur. Belə bir səbrin və inadın gücü ilə bu vaxtadək PPTX formatında hazırladığım təqdimatların bir neçəsindən hazırda müəllimlər geniş istifadə etməkdədirler. Son yanaşmalarla və PPTX faylı əsasında M.Arazin "Ayağa dur, Azərbaycan!" şeirinin tədrisi üzrə hazırladığım resursu oxuculara təqdim edirəm.

Motivasiya məqsədilə şagirdlərə şaxələndirmə üsulu ilə hazırlanmış bir səhifə təqdim olunur. Həmin səhifədə 9 söz və tapşırıq verilmişdir.



Şagirdlər bu sözlərdən kiçik hekayə mətni qurmaq üzrəndə fikirləşirlər. Həmin beyin həmləsinin ardınca verilən tədqiqat suali şagirdləri 1992-ci ildə Azərbaycanın tarixi sınaqə çəkildiyi zamana aparır və şeirin hansı münasibətlə yazılmış, toxunulan problemlər üzərində tədqiqata cəlb edir.

İş forması kimi qruplarla işə üstünlük verirəm. Şagirdlər klaster üzərində düşünərək müxtəlif fərziyyələr irəli sürürərlər. Nəticədə həmin fərziyyələr haqqında bəhs ediləcək əsərin - M.Arazin "Ayağa dur, Azərbaycan" şeirinin üzərində tədqiqata cəlb olunurlar.

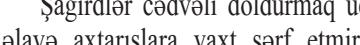
Tədqiqat suali:

M.Arazın bu mövzuya müraciəti nə ilə bağlı idi və hansı fikirləri irəli sürüldür?

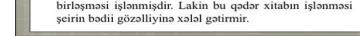
Şeir ifadəli oxunur, mühüm məqamlar vurğulanır. Mövzu müəyyənləşir.

Tədqiqatın aparılması:

Qruplarla iş formasında əməkdaşlığı cəlb olunmuş şagirdlər araşdırmaara başlayırlar. Hər bir şagirdin ayrıca kompüteri olduğu üçün tədqiqat imkanları geniş olur. AirDrop programı vasitəsilə hamiya aşağıdakı cədvəli də göndərirəm:



Şagirdlər cədvəli doldurmaq üçün əlavə axtarışlara vaxt sərf etmirlər. Dərs prosesində əldə olunmuş informasiyalar toplanılır və cədvələ yazılırlar. İlkin tədqiqat prosesində şagirdlər aşağıdakı məlumatlara da yiyələnirlər:



Tədqiqatın aparılması mərhələsində qruplara tapşırıqlar verilir. Tapşırıqların məzmunu, dizayn və tərtibatı müxtəlif formalarda ola bilər. Hər bir şagirdin tədqiqat prosesində şagirdlərə 1992-ci ilin mart ayında yazılmışdır. Milli yaddaş, milli manevi tarix, ümumən, xalqın galacına ümvanlanan bir müraciətdir. Novator bir üslubda qələmə alınmışdır. "M.Arazin şeirində "Ayağa dur, Azərbaycan!" müraciəti rətirik mənzun, əksinə, bu müraciətin böyük fikri-emosional mənzun ifadə etdiyi şəkər göründür". (akademik Bakır Nəbiyev). Şeirdə 18 yerdə müraciət bildirilən söz və ya söz birləşməsi işlənmişdir. Lakin bu qədər xitabın işlənməsinə böyük gözəlliyyət xəslət göstərir.

Tədqiqatın aparılması mərhələsində qruplara tapşırıqlar verilir. Tapşırıqların məzmunu, dizayn və tərtibatı müxtəlif formalarda ola bilər.

Hazırladığım iş vərəqlərinin təxmini nümunələri isə belədir:

İş vərəqi 1

Qruplar üzrə tapşırıq -1

1. "Ayağa dur, Azərbaycan!" şeirinin nə zaman və hansı sabablarda bağlı yazılığını müəyyənləşdirin.

2. Şairin vətən oğullarını mübarizəyə səsləməkdə məqsədi nədir?

3. 1918-ci il şeirdə nə məqsəd yada salınır?

4. Şeirdə hansı görkəmli şairlərinin adları xatırlanır?

İş vərəqi 2

Qruplar üzrə tapşırıq -2

1. Aşağıdakı ifadələri izah etməyə çalışın:

• Qoca vulkan – yatomış vulkan

• Sərhədinin bir yaxşı bax

• Sərhədinin komandina bir yaxşı bax!

• "Ölümünə qalmını ayird elə"

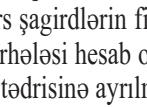
2. Şeir hansı vəznde yazılmışdır?

3. Bu şeir M.Şəhriyərin hansı şeiri ilə yaxından səsləşir?

İş vərəqi 3

Qruplar üzrə tapşırıq -3

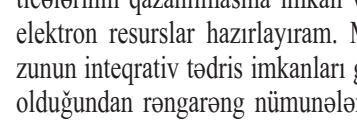
1. Aşağıdakı rəqəmlərin "Ayağa dur, Azərbaycan!" şeirinə hansı cəhdəndə aid olduğunu izah edin:



2. Sizə, şeirə gözəllik gotirən hansı xüsusiyyətlərdir?

İş vərəqi 4

Aşağıdakı şeirlər arasında hansı ümumi cəhətlər var?



Bu resurslar üzərində işə yanaşı, şeirin ifadəli oxusu və məzmunu üzərində iş də aparılır və ən yaxşı halda birinci dərs şagirdlərin fikir mübadiləsinin I mərhələsi hesab olunur.

Şeirin tədrisinə ayrılmış ikinci dərs saatı əsərin təhlilini nəzərdə tutur.

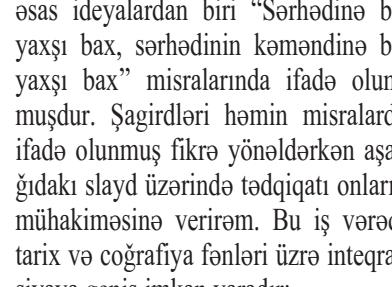
"Ayaşa dur, Azərbaycan" şeirinin təhlilinə şagirdləri cəlb etmək üçün əvvəlki dərsdə qazanılmış bacarıqların inkişafına, nəzərdə tutulmuş təlim nəticələrinin qazanılmasına imkan verən elektron resursları hazırlayıram. Mövzunun integrativ tədris imkanları güclü olduğundan rəngarəng nümunələr yaratmaq mümkündür. Təlim məqsədinə müvafiq olaraq işlədiyim bir neçə nümunəni də bu yazımıda bölüşürəm.

Əvvəlki dərsdə şeirin məzmunu ilə hərtərəfli araştırma aparmış şagirdlər

üçün verilmiş nümunələr əsasında təhlil aparmaq onların marağına səbəb olur. Bu tapşırıqları qruplarla iş və ya cütlərlə iş formasında işlətmək səmərəli ola bilər. Sınıfda şagirdlərin sayından asılı olaraq şeir dörd hissəyə də bölünə bilər. Ancaq bu zaman başqa rəng simvollarından istifadə olunmalıdır.

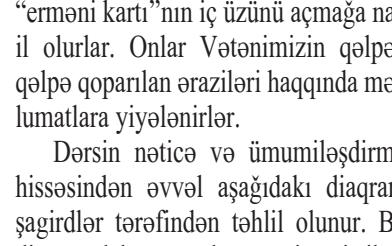
Aşağıdakı çərçivədə işə rənglər Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağındakı rənglərə uyğun seçilmişdir. Bunun vətənpərvərlik baxımından böyük əhəmiyyəti vardır.

İş vərəqi 5



M.Arazın əsərdə aşılamaq istədiyi əsas ideyalardan biri "Sərhədinə bir yaxşı bax, sərhədinin kəməndinə bir yaxşı bax" məsralarında ifadə olunmuşdur. Şagirdləri həmin misralarda ifadə olunmuş fikrə yönəldərkən aşağıdakı slayd üzərində tədqiqatı onların mühakiməsinə verirəm. Bu iş vərəqi tarix və coğrafiya fənləri üzrə integrasiya siyasiya geniş imkan yaradır:

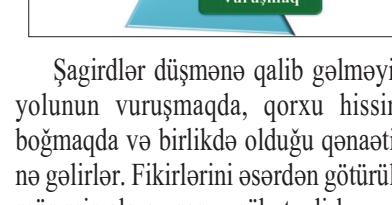
İş vərəqi 6



Şagirdlər 1988-ci ildə bəri baş qaldırmış erməni seperatizminin tarixi kökləri və Azərbaycanın zaman-zaman itirdiyi tarixi əraziləri haqqında yeni axtarışlara sövq olunurlar. Tədqiqat nəticəsində Rusyanın, sonraları isə SSRİ-nin Azərbaycana qarşı işlətdiyi "erməni kartı"nın iç üzümü açmağa nail olurlar. Onlar Vətənimizin qəlpə-qəlpə qoparılan əraziləri haqqında məlumatlara yiyələnirlər.

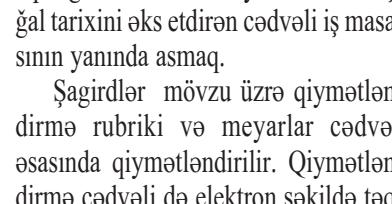
Dərsin nəticə və ümumiləşdirmə hissəsindən əvvəl aşağıdakı diaqram şagirdlər tərəfindən təhlil olunur. Bu diaqramda rəqəmlər rəqəmlər rəsmi statistika-dan götürülmüşdür.

İş vərəqi 7



Dərsin nəticə və ümumiləşdirmə mərhələsində şagirdlər aşağıdakı iş vərəqi üzərində fikirlərini ifadə edirələr:

İş vərəqi 8



Şagirdlər düşmənə qalib gəlməyin yolunun vuruşmaqdə, qorxu hissini boğmaqdə və birlilikdə olduğu qənaətinə gəlirlər. Fikirlərini əsərdə götürülmüş misralara əsasən sübut edirlər.

Şagirdlər mövzuya üzrə qiymətləndirmə rubriki və meyarlar cədvəli əsasında qiymətləndirilir. Qiymətləndirmə cədvəli də elektron şəkildə təqdim olunur.